

Обраћање високог представника, Педи Ешдауна на Конференцији о будућности Босне и Херцеговине у организацији Удружења Босна и Херцеговина 2005.

Нова стратешка позиција

Током два дана ове Конференције наши пријатељи из Босне и Херцеговине, као и пријатељи Босне и Херцеговине, учествују у дијалогу који је чврсто заснован на искуству и експертизи.

Овај дијалог не би ни вриједило започињати, односно не би ни могао бити започет, да Босна и Херцеговина већ није дошла до једне стратешке тачке на свом дугом и тешком путу ка стабилности и просперитету.

Налазимо се између послеријатне стабилизације, с једне стране, и транзиције ка Европи, с друге.

У протеклих десет година никада се није пружао бољи «поглед» са тог *видиковца*.

Сада је прави тренутак да се осврнемо на пређени пут и окренемо се путу пред нама.

Вјерујем да су сви овдје присутни свјесни огромних потешкоћа које су морале да се превазиђу како бисмо дошли до ове тачке на којој се сада налазимо.

Мислим да вас не морам подсјећати да још увијек постоје огромне препреке које треба превазићи прије него што Босна и Херцеговина буде могла осигурати постизање свог крајњег циља, односно остваривања потпуно суверене демократије и просперитета као земља чланица евро-атланске породице држава.

Међутим, сада имамо јасан преглед правца у којем идемо и онога што је потребно остварити да бисмо стигли до циља.

Сада коначно видимо свој циљ.

Сваку фазу опоравка кроз коју је прошла Босна и Херцеговина током протеклих десет година карактерисале су конкретне опасности и конкретне прилике.

Сваки високи представник суочавао се са различитим изазовима.

Дуги пут до врха

Сјетите се ситуације у јесен 1995. године. Сјетите се обима разарања, сјетите се цијене насиља и економског колапса коју су плаћали грађани, односно сјетите се деградације свакодневног живота милиона људи.

У мјесецима који су услједили након Дејтона ратни рекеташи су појачали свој смртни стисак над локалним органима власти и оним што је још остало од економије. Све се то дешавало у вријеме када су многи представници политичке елите чак одбијали да на званичне сједнице уђу кроз иста врата.

У периоду који је услједио одмах након рата имали смо доминацију три политичка императива: раздвајање војних снага путем распоређивања НАТО трупа, обнову инфраструктуре и одржавање демократских избора.

Први задатак је реализован неколико седмица након потписивања Општег оквирног споразума за мир и такво стање је одржавано све до сада, уз систематско смањење броја војника, а у току протекле двије године и путем свеобухватне реорганизације војних снага под демократском контролом државе БиХ.

Може се рећи да је други задатак испуњен 2002. године када су одржани избори које су по први пут у потпуности организовале и спровеле бх. власти.

Трећи задатак је у великој мјери реализован до 2000. године, када се структура међународног економског

ангажмана промијенила, и из пружања помоћи прерасла у трговински ангажман, како су донације за реконструкцију уступиле мјесто улагањима.

Међутим, државе нису Лего коцкице, њих није могуће слагати на плочи и уклапати поједине дијелове.

Зато говоримо о искуству, као и о експертизи.

На терену нам је на располагању мање простора за теоретисање, морамо се водити реалношћу.

Реализација три задатка која сам навео одвијала су се у свјетлу све јаче спознаје да је потребно поставити дубоке и трајне темеље за одрживу реформу, али и да је потребно предузимати краткорочне и средњорочне корективне мјере. Након 2000. године овај приступ је почео пружати конкретне резултате, а најбољи примјер тих настојања биле су уставне реформе Волфганга Петрича из 2002. године које су представљале прекретницу.

Мој приступ је био да градим даље на овим помацима спроводећи кључни програм којем је циљ јачање БиХ путем стварања основних институција лагане државне структуре која управља јако децентрализованом земљом.

Мој циљ, како сам изјавио и пред Парламентом оног дана када сам дошао у БиХ, био је да ову земљу поставим неповратно на пут ефикасне државности, и на пут који води у ЕУ и НАТО, тако да у догледно вријеме можемо почети закључивати улогу ОХР-а.

Колико далеко смо отишли?

Стабилизација и придруживање

Као што знате, Европска комисија управо сада разматра давање препоруке земљама чланицама да формално почну припремати пут за преговоре о стабилизацији и придруживању у децембру ове године. Ово је уследило након што је Босна и Херцеговина у значајној мјери извршила стратешке ставке политике коју је зацртала Европска комисија у својој Студији изводљивости из новембра 2003. године.

Улога ОХР-а

А сада је Савјет за имплементацију мира јасно ставио до знања да је спреман почети смањивање кориштења бонских овлаштења и замјену ОХР-а Специјалним представником Европске уније када процес стабилизације и придруживања буде у току. Ова транзиција би могла почети прије истека ове године и завршити се до времена када БиХ изађе на изборе у октобру 2006. године.

Дакле, може се рећи да су бонска овлаштења била ефикасна у довођењу ове земље до ове тачке. Ово мишљење дијели огромна већина коментатора, укључујући и многе од најчешћих критичара ОХР-а.

Једноставним ријечима, оне су разбиле дуготрајну надмоћ опструкционизма путем којег су они који су се противили рехабилитацији Босне и Херцеговине настојали саботирати опоравак ове земље.

Међутим, у исто вријеме, бонска овлаштења су створила опасну зависност како политичког естаблишмента у БиХ тако и међународне заједнице.

Бонска овлаштења су дјеловала као чудотворни лијек који радикално поправља стање пацијента, али слаби његову природну отпорност – у овом случају снажан развој цивилног друштва и ефикасне опозиције која је у стању да обузда најгоре ексцесе национализма и нетолеранције.

Због тога сам, у свакој од прошле три године, систематски смањивао кориштење бонских овлаштења у наметању закона.

Ове године, до сада нисам наметнуо нити један закон (иако сам у четири наврата доносио измјене и допуне закона, обично на захтјев органа БиХ). И број смјена са функције се значајно смањио у односу на највећи број смјена у 2004. години.

Истовремено смо остварили стварне помаке у смањењу ОХР-а. Број особља у овој организацији је скоро

преполовљен у односу на највећи број људи који смо имали у 2002. години, а буџет за 2006. годину је мањи од 14 милиона еура, у поређењу са 21 милион еура у 2004. години. Сада активно сагледавамо начине на који ОХР може пренијети многе од својих функција које су му припале у току задњих десет година – од провјере министара до израде кључних закона – на домаће органе.

Ми смо настојали све више и више усредсредити наше напоре на кључне стратешке задатке зацртане у Плану имплементације мисије (МИП), који је први пут објављен у јануару 2003. године, а након тога ажуриран почетком сваке наредне године. У МИП-у се јасно наводи шта је постигнуто, како се треба спровести смањење ОХР-а и који оствариви циљеви се требају поставити за оно што предстоји да се уради.

Партнерство за мир

Што се тиче ове друге трасе, пута у НАТО, овај савез је јасно рекао да, иако су све техничке реформе потребне за учешће у Партнерству за мир завршене – и даље остаје да се демонстрира пуна сарадња са Међународним кривичним трибуналом у Хагу, што треба да кулминира хапшењем Караџића и Младића.

У исто вријеме, Комисија за реформу одбране, која се састоји од учесника из БиХ и међународних партнера, зацртала је детаљан пут напријед у имплементацији амбициозне реконфигурације старих ентитетских оружаних снага, која ће их довести под демократску контролу и начинити их прихватљивим за коначно пуно чланство у НАТО-у.

Према томе, ови кључни елементи, постављање БиХ неповратно на пут ефикасне државности, и даље на пут који води у ЕУ и НАТО, и постепено смањење ОХР-а – довели су нас у садашњу повољну позицију.

Дакле, сада смо у доброј ситуацији да кренемо напријед у наредну фазу путовања БиХ према пуном чланству у евро-атлантској породици.

Резултати

У овом тренутку желим јасно да кажем да циљеви који су постављени за интеграцију БиХ у евро-атлантске структуре нуде конкретне начине унапређења сигурности и добробити за грађане БиХ. Они нису обручи кроз које ова земља мора скочити зарад вјежбе. Стратешки програм се састоји од међусобно зависних реформи које, када се имплементирају, имају опипљив и позитиван утицај на свакодневни живот.

Ево шта смо урадили у протекле три и по године:

- Савјет министара БиХ проширен је са шест министарства на девет, а функција предсједавајућег Савјета се више не ротира сваких осам мјесеци, него је стална позиција, што даје више стабилности и статуса државним структурама.
- Високи судски и тужилачки савјет је сада домаћа институција у потпуности, а недавно успостављени Суд БиХ са својим одјелима за борбу против организованог криминала и ратних злочина се сада бави ендемским безакоњем које повремено пријети да надвлада институције власти.
- Уједињене царинске службе су већ зауставиле одлив прихода узрокован радом старих разбијених царинских система. Током 2005. године приходи су повећани за најмање 12 посто, а јавне финансије ће бити додатно ојачане након увођења ПДВ-а 1. јануара наредне године.
- Успјешна реформа фискалног и банкарског сектора, заједно са напорима да се побољша корпоративно управљање и да пословно окружење у БиХ постане пријемчивије за улагања и отварање радних мјеста, је довело до пораста БДП ове године за 5,6 % – најбржи раст на Балкану. Инфлација је и даље 0,5 посто што је најнижа стопа на Балкану. Директна страна улагања су порасла за 25 % у 2004. години. Извоз се повећао за 25 посто, а индустријска производња је такође порасла за једну четвртину.
- Успостављена је јединствена државна обавјештајна структура под демократским парламентарним надзором, а Државна агенција за информације и заштиту и Државна гранична служба су потпуно оперативне.
- Чињеница да су све стране прихватиле три принципа Европске комисије о реформи полиције значи да ће БиХ у наредних пет година успоставити полицијски систем по европским стандардима, који је под

демократском контролом и којим се ефикасно руководи.

- Након промјене у званичном ставу Бања Луке и Београда једанаест осумњичених особа је пребачено у Хаг ове године, од којих је шест оптужено за ратне злочине почињене у Босни и Херцеговини, у поређењу са нити једном особом у протеклих девет година.

- Након година фрустрирајуће спорог напретка, кораци предузети у уједињењу администрације Мостара током 2004. године су ујединили ту администрацију и отворили пут градским властима да становништву Мостара почну пружати адекватније услуге, од сакупљања отпада до гашења пожара и урбанистичког развоја.

Од Дејтона до Брисела

Ово је тачка до које је дошла држава створена Дејтоном.

Како даље?

Погледајте поново путању коју сам описао. Непосредни послеријатни период говори о међународном ангажману, потпуно непропорционалном било чему што је, у смислу ресурса и политичке самоувјерености, фрагментирани политички естаблишмент у БиХ могао успјети, а који тече *паралелно* са активностима на спровођењу Дејтона али је у много чему био *независан* од тога.

У слиједећој фази како се финансирање из међународних извора смањивало, а реконструкција инфраструктуре прешла врхунац, учињени су систематични напори да се удахне живот у дејтонски систем, да се омогући спровођење одрживих административних и политичких одредби те да се промијене оне одредбе које су очигледно биле *неодрживе*.

Сада, по отпочињању преговора око споразума о стабилизацији и придруживању, продубљивању односа БиХ са НАТО-ом и постепеном смањењу улоге ОХР-а, одлучно отпочињемо нову еру.

Крилатица више није «стабилизација» него «транзиција».

Задатак је да се дејтонска држава трансформише у бриселску државу.

Да ли то представља промјену курса?

Далеко од тога. Ово је завршни дио истог путовања.

Овдје се ради о даљој надоградњи на велики посао који је већ урађен.

Основали смо институције – сада морамо учинити да функционишу на прави начин.

То значи смањење трошкова власти, оптимизирање трошкова елиминисањем дуплих услуга на различитим нивоима обимног административног система и усклађивање плата државних службеника са могућностима земље да их поднесе.

Када је то неопходно, путем дијалога и консенсуса, требају бити направљене уставне промјене. То је већ успјешно урађено у неколико прилика када се нису могле игнорисати предности дерогирања надлежности на државу.

Значајне личности у Босни и Херцеговини све више разговарају о читавој идеји уставних промјена и то је добро. Босна и Херцеговина је можда достигла максимум постојећим уставним апаратом; мора направити промјене које ће јој допустити да настави пут према пуном суверенитету и стабилности, а које ће прије свега средства усмјеравати од органа власти директно ка грађанима. Нити једна држава не може освојити лојалност својих грађана ако 70 посто својих пореза троши на власт, а само 30 посто на услуге самом становништву.

Циљ фазе транзиције ка Европи мора бити стварање државе која на прво мјесто ставља своје грађане, а не своје политичаре.

Једно упозорење: морамо бити опрезни да све своје наде не полажемо у уставне промјене.

Промјена устава неће *промијенити* Босну и Херцеговину. Само ће уклонити ограничења за те промјене.

Морамо обезбиједити да се остваре позитивне промјене, а да се спријече негативне промјене.

Промјене могу доћи само консенсусом међу народима. Не могу бити наметнуте; не могу доћи од људи извана.

Потребно је да постоји договорени оквир у којем се може одвијати садржајна дискусија и постићи консенсус.

И требамо бити спремни да разбијемо концептивни калуп.

Али одакле почети?

Једним предсједником?

Па можда.

Морамо почети од нечега и ово је почетна тачка која сигурно заслужује подробније разматрање.

Али питања попут ових су питања којима се треба бавити народ Босне и Херцеговине – и, наравно, сљедећи високи представник и специјални представник Европске уније у Босни и Херцеговини.

Са интересом ћу посматрати развој догађаја.

Али такође и са љубављу за земљу којој сам постао дубоко одан и која ће, сигуран сам, једног дана постати чланица Европске уније.

И биће сматрана једним од њених ситних драгуља.

Хвала вам